

NACIONALINIS SKURDO MAŽINIMO
ORGANIZACIJŲ TINKLAS

PILIETINĖS
VISUOMENĖS
INSTITUTAS

SOCIALINĘ POLITIKĄ REIKIA TOBULINTI

Skirma Kondratienė

Nacionalinio skurdo mažinimo organizacijų tinklo valdybos pirmininkės Skirmos Kondratienės pranešimas, skaitytas projekto „Telkiamės skurdo mažinti“* baigiamojoje konferencijoje, vykusioje 2014 m. spalio 15 d. LR Prezidentūroje.

Prieš ketverius metus, kai Europos Sąjungos šalys narės, tarp jų ir Lietuva, priėmė strategiją „Europa 2020“, jos įsipareigojo žymiai sumažinti Europoje patiriančių skurdą, skurdo riziką ar socialinę atskirtį žmonių skaičių. Likus šešeriems metams iki užsibrėžto laiko tikslo pasiekti, matome, kad finansinė krizė ir jos ekonominės pasekmės ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europoje skurdo apimtis tik padidino, ir padidino tiek, kad tikslas jau gali daug kam atrodyti nebesiekiamas.

Praėjusią savaitę Briuselyje vyko Europos Komisijos organizuojama konferencija „Europa 2020 skurdo planinis rodiklis: ką išmokome ir koks tolesnis kelias į pažangą“. Kadencija baigiantis Užimtumo ir socialinių reikalų bei įtraukties komisaras Laszlo Andor priminė, kad „Europa 2020“ strategijoje, socialiniai tikslai turėjo būti šalims narėms lygiai tokie pat svarbūs, kaip ir ekonominiai, ir ekonominė, socialinė bei švietimo politikos turėjo būti integruojamos, kad ekonominis augimas būtų tvarus ir socialiai teisingas. O išeinantis Europos Komisijos pirmininkas Manuelis Barroso pareiškė, kad krizė pademonstravo daugelio šalių socialinės apsaugos sistemos neatsparumą ir įrodė esminių reformų reikalingumą. Jis ragino šalis rimtai žiūrėti į savo įsipareigojimus ir įgyvendinti Komisijos kiekvienai šaliai teikiamas rekomendacijas bei diegti žmones įgalinančias, aktyvuojančias socialines priemones ir reformas. Jis taip pat priminė, kad ne tik 20 procentų Socialinio fondo lėšų privalo būti skiriamos skurdo ir socialinės atskirties mažinimui, bet tam pačiam tikslui galima naudoti ir kitų europinių fondų lėšas.

O Europos skurdo mažinimo tinklo vadovas Sergio Aires išsakė visa eilę pastabų, kurios, manau, tinka ir Lietuvai. Jas turėtų įsidėmėti visi Lietuvos politikai ir politikos formuotojai. Visų pirma, reikia patiems sau pripažinti, kad „Europa 2020“ strategija žlunga. Tai leistų realiai įvertinti esamą situaciją. Jis priminė, kad nepasiekėm Lisabonos strategijos tikslų, ir nemanantis, kad pasieksim naujos strategijos tikslus, nes nėra politinės valios. Žinoma, išbristi iš krizės galima tik augant ekonomikai, nes be augimo nėra kaip kitus tikslus finansuoti, bet kieno labai ir kokiomis priemonėmis augimas turi būti skatinamas? Augimas nėra savitiksliis, o turi kelti visų gyventojų gerovę ne tik elito. Prisiminkim, kad ir prieš krizę nebuvo jokios pažangos mažinant skurdą, buvo stagnacija. Kur, vis dėlto, ta integruota socialinė, ekonominė ir švietimo politika, kurią pasižadėjome vykdyti?

Kiek anksčiau šiemet vyko kitas europinis suvažiavimas – metinė konferencija, kuri vadinasi „Žmonės, patiriantys skurdą“. Jos metu patys nepasiturintieji ir su rizikos grupėmis dirbančios NVO skundėsi, kad jie dar tebetikintys Europos Sąjunga, bet kad Sąjunga, t.y., politikos veikėjai, turi ir jais tikėti ir pasitikėti. Būtinai ne tik retorinis bet ir tikras žmonių dalyvavimas politikos formavime, be kurio tikra demokratija neįmanoma. Dalyvavimas – tai ne tik įtraukimas į įvairias darbo grupes, komitetus, posėdžius, kvietimai pasisakyti.

Formuojant skurdo ir socialinės atskirties mažinimo politiką būtina **įsiklausyti**, ką sako patys skurstantieji ir juos geriausiai pažįstantys, su jais dirbantys nevyriausybininkai, **įsiklausyti**, kokias išeitis iš savo bėdų mato tie, kurie tas bėdas patiria ir tie, kurie kasdien padeda jas spręsti.

Vykdamas projektą „Telkiamės skurdo mažinti“, diskusijose ir darbo grupėse išryškėjo su kokiomis opiomis skurdo problemomis dalyviai kasdien susiduria. Išskyrėme penkias sritis. Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas siūlo į šias problemas atkreipti išskirtinį dėmesį ir teikti jų sprendimui prioritetą.

Dar reiktų atkreipti dėmesį, kad šios problemos ne naujos, ir ne visi siūlomi sprendimai nauji – tikrai jie ne pirmą sykį siūlomi. Daug pažadų esame girdėję, bet kol kas jie nevirto tikrove. Skurdo lygis per visą nepriklausomybės laikotarpį beveik nepakitęs: priklausomai nuo to, kaip skaičiuojama, tarp penktadalio ir trečdaliao mūsų visuomenės skursta. Vien ekonomikos augimas opių problemų neišsprendžia. Skurdas ir socialinė atskirtis – ne vien pajamų stoka. Tai ir pasekmė kompleksinių žmogiškųjų faktorių, taip pat mūsų institucijų veiklos trūkumų, dalies visuomenės abejingumo, ar tiesiog tam tikrų problemų neišmanymo.

Pirma, noriu iškelti **pajamų neturinčių ar pragyvenimui neužtenkančias pajamas turinčių gyventojų įsiskolinimų problemą ir su kokia sistema jie susiduria**. Tų įsiskolinimų priežasčių būna visokių: ir už bilieto neturėjimą važiuojant viešuoju transportu, ir už neatsiskaitymą už komunalines paslaugas, ir už administracines baudas, ir už kam nors padarytą žalą. Atiduotos antstoliams išieškoti, net ir mažiausios sumos greitai išauga į tūkstantines. Teoriškai viskas įstatymuose lyg ir gražiai atrodo: apribojama, kiek galima iš skolininko pajamų išskaičiuoti, atsižvelgiama į abiejų pusių – skolininko ir išieškotojo – interesus, sudaromas skolos atidavimo grafikas.

Deja, nusileidus iš teorijos į tikrą gyvenimą – vaizdas kitoks. Nors nuo MMA neviršijančios sumos, turimos **grynaisiais** pinigais, negalima nieko nuskaičiuoti iš skolininko, tam tikrą procentą nuo Minimalaus mėnesinio atlyginimo (MMA) neviršijančios sumos, turimos banko sąskaitoje, vis dėl to galima. Kaip mums buvo paaiškinta Teisingumo ministerijos rašte, tai dėl to, kad „išieškojimas iš skolininko banko sąskaitoje esančių lėšų iš esmės yra laikytinas išieškojimu iš skolininko santaupų.“ Ar tai logiška? Jeigu kišenėje turi iki 1,000 litų, negalima jų paimti, o į banką pervedamos algos ar socialinės išmokos – tai jau santaupos. Ar tai neskatina mokėjimus vokeliuose ir apskritai nelegalią veiklą?

Tam tikrais atvejais iš gaunamų pajamų, pervedamų į banko sąskaitą, nuskaičiuojama net iki 75 procentų. Kadangi dažnai skolininkai turi net keletą vykdomųjų raštų, kuriuos administruoja skirtingi antstoliai, būna neapdairiai nuskaičiuojama ir daugiau, arba neteisėtai nuskaičiuojama net nuo socialinės išmokos, nes žmogus laiku nesusivokė, kad turi atnešti antstoliui ar antstoliams pažymą apie pajamų šaltinį. Už tą pažymą taip pat reikia skolininkui susimokėti, kaip ir už visus banko pervedimus pirmyn ir atgal, net jeigu suma buvo neteisėtai nuskaičiuota. Tokiomis sąlygomis, kaip socialinio paribio žmogui išgyventi, kaip šeimą išlaikyti? Neturėtumėm stebėtis, kad tokia užburtame nesėkmės rate žmogui dingsta motyvacija dirbti. Šis užburtas ratas įsisuka, anot vieno ne sykį teisto skolininko, visų pirmą dėl antstolių veiklos: „Nebegali legaliai dirbti, jei būtum sąžiningas, jau pirmą mėnesį mirtum iš bado... Jiems [antstoliams] neįdomu, kaip tu gyvensi, todėl vėl darai nusikaltimus, nes reikia iš kažko gyventi.“

Vis dėl to, nors esamos sistemos apologetai įrodinėja, kad viskas gerai, įstatymai viską numatę, tačiau gyvenimas rodo, kad tai netiesa. Sutinkam, kad kiekvienas skolininkas turi prisiimti atsakomybę už savo skolas. Bet jam turi būti suteikiamos sąlygos tą atsakomybę prisiimti. Siūlome pradėti nuo to, kad visi vieno skolininko vykdomieji raštai būtų perduodami vykdyti vienam antstoliui, kad iš MMA neviršijančios sumos, ar grynaisiais ar banke, nebūtų nuskaičiuojama daugiau nei 20 procentų. Siūlome taip pat kuriai nors valdžios institucijai sudaryti darbo grupę, įtraukiant atstovus iš Teisingumo ministerijos, Antstolių rūmų, teisėjų padėjėjų ir teikiančių paslaugas socialiai pažeidžiamiesiems asmenims NVO, reformuoti skolų išieškojimo tvarką, kai skolininkai nemokūs dėl socialinės padėties. Nes socialiniams darbuotojams ir apskritai visuomenei trūksta žinių apie antstolių veiklą ir praktiką, o antstoliams ir teisėjams galbūt trūksta žinių apie socialinės rizikos grupių gyvenimų tikrovę. Reikia pradėti dialogą, ieškoti naujų, alternatyvių sprendimų, o ne pasmerkti skolininką amžinam skurdui ar gyvenimui už įstatymo ribų.

Antra, **raginam Vyriausybę ir Seimą pagaliau įgyvendinti pensijų reformą.** Viena vyriausybė po kitos jau eilę metų organizuoja pensijų reformos darbo grupes, jose dalyvauja dažniausiai tie patys ekspertai, kurie teikia tas pačias rekomendacijas, o reformos kaip nėra, taip nėra. Išvada tokia: trūksta politinės valios, mokslininkų argumentai ir siūlymai atsitrenkia į politinės inercijos sieną. Taigi Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas siūlo, kad mažų mažiausiai reikia kuo greičiau įvesti pensijų indeksavimą, kad kainoms ir uždarbiams kylant, atitinkamai didėtų ir pensininkų pajamos. Pensijų kėlimas ar nekėlimas neturėtų būti subjektyvus politinis sprendimas, o pagrįstas skaičiavimais ir galimybėmis ir turėtų vykti savaime. Pensininkai neturėtų būti politinių išskaičiavimų įkaitai, ar priklausyti nuo politikų malonės. Dar siūlome pakeisti našlių pensijas į vienišų pensininkų priedą prie pensijos, nes būtent skurdo problema opiausia visiems vienišiesiems pensininkams, ar jie našlauja ar niekad nebuvo vedę. Reiktų šį priedą pagal galimybes padidinti.

Dar norim atkreipti dėmesį į vieną aplinkybę. Skeptikai apskritai kelia abejones dėl Sodros tvarumo ir patikimumo, nes dėl demografinių tendencijų ir kitų objektyvių priežasčių biudžetai būna deficitiniai, siekdama išmokėti pensijas Sodra priversta skolintis. Norėčiau pacituoti Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 20-ą straipsnį, kuris nustato Sodros ir valstybės biudžetų santykius: „Asignavimai iš valstybės biudžeto **skiriami**, kai dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų teisės aktų padidėja kurios nors socialinio draudimo rūšies išlaidos arba sumažėja pajamos, o socialinio draudimo įmokų tarifai šiai socialinio draudimo rūšiai nekeičiami arba keičiami nepakankamu dydžiu.“ Ką tai reiškia? Tai reiškia, kad valdžia nesilaiko įstatymo. Kaip gali būti Sodros „skola“ valstybei, už kurią Sodra dar turi mokėti palūkanas, kai valstybinis biudžetas privalo asignavimais dengti išlaidas, kurios viršija Sodros pajamas? Apie kokias skolas valstybei dar gali būti kalba? Be to, ir Sodros skola, galų gale, yra valstybės skola. Čia labiau popierinis, iliuzinis įsipareigojimų stumdymas iš vieno biudžeto į kitą: tai valstybė „skolina“ Sodrai, tai Sodra perveda dalį skolos atgal valstybei. O ir valstybinio biudžeto deficitas gražiau atrodo. Bet kam tada toks įstatymas? Ir kam dengti valstybės skolas iš socialinio draudimo įmokų, kurių ir taip nepakanka pensijoms, o ne bendrųjų mokesčių?

Toliau, pakalbėkime apie vaikus. Vaikai – Lietuvos ateitis. Dažnai viešai cituojamas Konstitucijos 38 straipsnis: „Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas.“ Dažnai kartojama: vaikai turi teisę gyventi šeimoje. Valstybė gina tą teisę, padeda šeimoms. Tai kodėl nemažėja kūdikių ir vaikų skaičius Vaikų globos namuose? Kodėl valstybė investuoja daugiau nei dvigubai ir trigubai tiek į globos namus, kiek kainuotų tuos pačius vaikus

apgyvendinti šeimynose ir šeimose? **Apie globos namų uždarymą, kaip ir apie pensijų reformą, jau seniai kalbama, o rezultatai kol kas neapčiuopiami.** Jeigu tie 4000 vaikų, gyvenančių globos namuose, turėtų galimybę augti šeimose, tai žymiai sumažintų tų vaikų socialinę atskirtį ir ateityje lemtų sėkmingesnę integravimąsi į visuomenę. Globa stacionarinėse įstaigose, ypačiai iki trejų metų, lemia raidos sutrikimus, emocines problemas ir dažnai ilgalaikę socialinę atskirtį. Vaikas nekaltas dėl to, į kokią šeimą gimsta. Ne paslaptis, kad nuo tėvų išsilavinimo, socialinės padėties ir sugebėjimo atsakingai auklėti vaikus priklauso ir vaikų ateities perspektyvos. Bet vaikai myli savo tėvus, savo šeimas, nesvarbu kokios jos bebūtų. Silpnesnėms šeimoms mes privalome padėti, reikia teikti paslaugas bendruomenėje, kad jos stiprėtų ir išliktų, kad vaikas neužaugtų su nuoskaudom ir pykčiu ant viso pasaulio, su sunkiai užgydomomis sielos žaizdomis.

Supraskite teisingai: tai ne auklėtojų, psichologų, socialinių darbuotojų ir kitų specialistų, nuoširdžiai dirbančių globos namuose, kritika. Dauguma jų ir myli vaikus ir stengiasi jiems padėti, nors aišku, yra ir geresnių ir blogesnių globos namų, geresnių ir blogesnių darbuotojų. Bet vien dėl struktūros ir vaikų skaičiaus tiesiog neįmanoma visiems vaikams skirti deramo dėmesio ar atstoti tėvus. Pati globos namų sistema su savo rutininėmis žalinga vaiko raidai ir emociniam vystymuisi. Džiugu, kad Prezidentė Dalia Grybauskaitė visai neseniai pateikė Civilinio kodekso pataisas, kuriomis, anot spaudos pranešimo, „siekiama sumažinti vaikų, patenkančių į globos namus, skaičių ir paskatinti įvaikinimą“ bei „riboti vaikų iki 3 metų amžiaus patekimą į globos namus.“ Tai turėtų paskatinti savivaldybes greičiau plėtoti tas bendruomenines paslaugas, kurias numato Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos patvirtintas veiksmų planas pertvarkyti globos namus, kad vaikų juose iki 2020 sumažėtų perpus. Šis planas numato pertvarkyti didesnę dalį globos namų ir išplėsti paslaugų bendruomenėje prieinamumą, taip pat intensyviai ruošti profesionalius globėjus, skatinti globą šeimynose ir skatinti įvaikinimą.

Tačiau, ar pavyks net ir šį ne revoliucinį, o evoliucinį planą palaipsniui įgyvendinti reikiama tempais priklausys ir nuo savivaldybių bei visuomenės. Kaip matome, Prezidentė ir Vyriausybė jau turi bendrą viziją, bet reikia, kad ir Seimas pritartų, kad dėl vizijos įgyvendinimo smarkiai pasistengtų ir savivaldybės, nevyriausybinės organizacijos ir bendruomenės. Akivaizdu, kad valstybė ir visuomenė turi daug daugiau nei dabar investuoti į vaiko globą šeimoje ir įvaikinimą, o taip pat vykdyti prevencinį darbą šeimoje ir ankstyvąją intervenciją, kai šeimoje kyla problemos. Tarpžinybinis ir tarpsektorinis darbas reikalauja sutarimo dėl tikslo ir veiksmų, ilgalaikės perspektyvos ir ilgalaikio atkaklumo. Tai sunkus darbas. Dėl to Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas stebės, kaip šie procesai vyksta ne tik nacionaliniame bet ir savivaldybių lygmenyje, aiškinsime visuomenei reformos būtinumą ir skatinsime jos įgyvendinimą. Reikia, galų gale, siekti, kad vaiko teisė augti šeimoje taptų Lietuvoje realybe, o neliktų vien deklaracija.

Ketvirtas projekto metu išryškėjęs prioritetas – **reikia toliau tobulinti socialinės pinigines paramos sistemą ir vykdyti pokyčių monitoringą.** Vienišiemis asmenims pašalpa neadekvati, o šeimoms sudaro „skurdo spąstus“ ar „neaktyvumo spąstus“, nes pašalpų suma dažnai didesnė, nei būtų įmanoma uždirbti. Problema ne ta, kad pašalpos per didelės, bet kad algos Lietuvoje tokios žemos. Kol ekonominė padėtis leis algas žymiai pakelti, ar jos kils savaime dėl gerėjančios ekonomikos, motyvacijos problema išlieka. Paskutiniųjų metų reforma įgyvendino kelias motyvacinės priemonės, bet jų neužtenka. Reiktų, kad pašalpos būtų skiriamos sudarant teisių ir įsipareigojimų sutartį, suteikiant galimybes gavėjui įgyti specialybę, mokytis, pasiruošti įsidarbinimui, gauti kitas reikalingas

paslaugas, įskaitant ir gydymąsi nuo priklausomybių. Žodžiu, reikia išplėsti paslaugų prieinamumą pašalpų gavėjams, turi būti sudarytas individualus planas, kaip gavėjas ateityje sieks save ir savo šeimą išlaikyti. Tai vienintelis kelias iš skurdo ir socialinės atskirties kopiantiems pašalpų gavėjams.

Daug girdime, kad po reformos, kai pašalpų skyrimas vėl tapo savivaldybių savarankiška funkcija, savivaldybės sutaupo milijonus, identifikavo daug piktnaudžiautojų, žymiai sumažino gavėjų skaičių. Labai gerai, kad iš sąrašų išbraukiami tie, kuriems parama iš tiesų nepriklausė, tik truputį apmaudu, kad savivaldybės taip rimtai susirūpino piktnaudžiavimu tik kai skiriami pinigai jau nebe valstybės pinigai, o jų pačių. Dėl valstybės lėšų taupymo taip nesistengė, nors galėjo. Taip pat neramina tai, kad reformos sėkmė įvardijama kaip pinigų sutaupymas, negalvojama, kokią įtaką reforma daro skurdo lygiui ar gyliui, skurstančiųjų gyvenimo sąlygoms. Ar savivaldybės žino, kiek žmonių, kuriems priklausytų pašalpos, dabar pabūgsta naujai įvestų biurokratinių kliūčių, ar gėdijasi, ir lieka be reikalingų pajamų, kurios jiems priklausytų? Primename, kad papildomos investicijos į socialines paslaugas neišvengiamos vykdant visus numatytus pokyčius. Tai investicijos į socialinį kapitalą, į pačios savivaldybės gyventojus, kurios užtikrins geresnę gyvenimo kokybę gyventojams ir tuo pačiu savivaldybės patrauklumą investuotojams. O taip pat Vyriausybę raginame užsakyti mokslinį tyrimą įvertinti reformos įtaką skurdui ir socialinei atskirčiai. Negerai, kai valstybė vykdo reformas remdamasi stereotipais ir išankstinėmis nuostatomis, o ne išsamiais tyrimais.

Penkta projekto identifikuota tikslinė grupė, kuriai reikia daugiau ir kitokio dėmesio nei ligi šiol – **ilgalaikiai bedarbiai**. Gerai, kad ypatingas dėmesys šiuo metu skiriamas jaunimo nedarbui, bet tai nereiškia, kad neturim taip pat pasistengti dėl ilgalaikių bedarbių. Statistikos departamento duomenimis, Lietuvoje šių metų antrą ketvirtį buvo 165,5 tūkst. bedarbių, iš jų – 73,4 tūkst. ilgalaikių bedarbių. Tyrimai rodo, kad ilgalaikiai bedarbiai ne tik praranda kvalifikaciją ir įgūdžius, bet taip pat praranda pasitikėjimą savimi, puola į neviltį, depresiją. Be to, jie yra diskriminuojami darbdavių. Norint sumažinti skurdą Lietuvoje ir emigracijos mastus iš Lietuvos, ir darbo birža, ir savivaldybės turėtų numatyti intensyvesnę darbą su šia tiksline grupe. Ilgalaikis nedarbas sąlygoja ne tik pajamų praradimą, jis turi daug daugiau negatyvių pasekmių tiek žmogui, tiek visuomenei. Ilgesnį laiką nedirbę asmenys susiduria su sunkumais integruojantis į darbo rinką tiek dėl socialinių įgūdžių stokos, sveikatos ir psichologinių problemų, tiek ir dėl stigmatos, kurią taip pat formuoja vieši pasisakymai apie pašalpų gavėjus kaip apie „veltėdžius“, „tinginius“, „išlaikytinius“ ir pan.

Deja, mažai kalbama apie tinkamų paslaugų teikimą. Nepakanka registruotis ir kartą per mėnesį apsilankyti teritorinėje darbo biržoje tam, kad ilgą laiką nedirbęs asmuo taptų aktyvus ir savarankiškai imtų ieškoti darbo. Tiek trumpalaikio pobūdžio viešieji darbai, tiek visuomenei naudinga veikla, kurią paprastai sudaro nekvalifikuoti darbai, ne itin gerina darbinius įgūdžius ir nedidina motyvacijos dirbti, o dažnai dar labiau mažina savigarbą, žeminą orumą ir didina skurdą patiriančių žmonių stigmatizaciją. Socialinės atskirties grupių užimtumui didinti Vakarų Europos valstybėse jau kelis dešimtmečius sėkmingai taikomos individualizuotos tarpininkavimo įdarbinant, taip pat įdarbinimo paslaugos su parama (t.y., ne subsidija darbdaviams, o moralinė, socialinė parama pačiam žmogui). Tarpininkavimo uždavinys – suteikti bedarbiui gerai struktūruotą pagalbą – formuluojant lūkesčius, motyvuojant, lavinant socialinius įgūdžius, orientuojant, tarpininkaujant, suteikiant pagalbą darbo vietoje. Yra ir Lietuvoje organizacijų, kurios sėkmingai vykdo tokią veiklą. Galėtų būti jų daugiau, jeigu savivaldybės ne tik plėtotų savas socialines paslaugas,

bet ir pirktų paslaugas iš NVO, kurios sėkmingai šioje srityje dirba su įvairiomis socialiai pažeidžiamomis tikslinėmis grupėmis. Suteikus tinkamą pagalbą, šie žmonės iš ilgalaikių bedarbių ir pašalpų gavėjų tampa aktyviais visuomenės nariais, kurie kuria pridėtinę vertę ir moka mokesčius.

Mūsų projektas eina į pabaigą, bet mes ir toliau vystysim dialogą tarp nevyriausybininkų, dirbančių su pažeidžiamomis grupėmis, ir atsakingų valdžios institucijų, politikos formuotojų ir vykdytojų. Taip pat toliau informuosim ir aktyvinsim pilietinės visuomenės organizacijas, kad jos viešojoje erdvėje stotų ginti mūsų socialiai pažeidžiamų piliečių teises, būtų jų užtarėjais, ir kartu su viešojo sektoriaus atstovais, ieškotų įsisenėjusių problemų sprendimų.

Pabaigai noriu priminti, kad nevyriausybinių organizacijos – tai pilietinės visuomenės telkimosi įrankiai. Ne tik daugelis įstatymų bet ir Konstitucija laiduoja piliečių teisę tiesiogiai dalyvauti valstybės valdyme – tai demokratijos prielaida. Deja, dažnai valstybės ir savivaldybių institucijos bendrauja su NVO tik formaliai, kartais dėl to, kad to reikalauja europinių fondų taisyklės. Ne sykį teko patirti, kad NVO įtraukiamos į darbo grupes, su jomis konsultuojamasi tik *pro forma*, o sprendimai priimami užkulisiuose.

Yra ir visokių nevyriausybinių organizacijų, žinoma. Vienos pajėgesnės, kitos silpnesnės. Vienos užsiima labdara, kitos teikia paslaugas. Vienos remiasi beveik išimtinai savanoriais, kitos yra subūrusios tikras profesionalų komandas, dažniausiai papildomai telkia savanorius. Yra Lietuvoje ir advokacijos organizacijų, tokios, kurios užtaria konkrečias tikslines grupes ir bando įtakoti politiką jų labui, nors jų vaidmuo demokratinėje visuomenėje dar ne pilnai Lietuvoje suprantamas. Beveik visos NVO dirba iš idėjos. Jos turi būti vertinamos kaip lygiavertės partnerės, papildančios valdžios galimybes socialines problemas spręsti, ir pačios NVO save turėtų taip vertinti. Būtų gerai, jeigu valdžios atstovai įvertintų ir pasinaudotų NVO ir pilietinės visuomenės potencialu. Būtų taip pat gerai, jeigu daugiau piliečių suprastų, kad be jų dalyvavimo visuomenės gyvenime, visuomenės problemos neišsprendės. Valstybė – tai mes. Yra toks posakis Amerikoje, kur pilietiškumas jau kelis šimtmečius puoselėjamas: jeigu matai problemą ir nepadedi jos spręsti, tai pats tampi problemos dalimi. Su ta mintimi ir baigsiu.

*Projektą įgyvendino Nacionalinis skurdo organizacijų mažinimo tinklas kartu su Pilietinės visuomenės institutu, finansuoja Europos Ekonominės Erdvės Finansinio Mechanizmo NVO programa Lietuvoje.

Norvegijos Karalystė, Islandijos Respublika ir Lichtenšteino Kunigaikštystė, siekdamos prisidėti prie ekonominių ir socialinių skirtumų mažinimo Europos Ekonominėje Erdvėje (EEE), sukūrė EEE ir Norvegijos finansinius mechanizmus. EEE finansinio mechanizmo parama yra skirta 15-ai šalių. Antrasis EEE ir Norvegijos finansinių mechanizmų laikotarpis apima 2009 – 2014 metus. Šiuo laikotarpiu Lietuvai bus skirta 84 milijonai eurų Norvegijos ir EEE paramos įvairiems projektams šalyje įgyvendinti.